

**ЗАРИМ УЛС ОРНЫ ӨРСӨЛДӨӨНИЙ БОДЛОГО, ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ШИНЭЧЛЭЛИЙН ЯВЦ** (Харьцуулсан судалгаа)

Д. Ариунаа (MSc), Ч. Онончимэг, Ц. Элбэгзаяа

Энэхүү судалгаагаар Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн болон шинээр боловсруулсан Өрсөлдөөний тухай хуулийн төслийн гол ялгаа, үзэл баримтлал, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ, тэдгээрийг бусад улс орнуудын ижил төстэй хууль тогтоомжуудтай харьцуулсан байдлыг танилцуулна.

Судалгааны агуулга:

Оршил

1. Улс орнуудын өрсөлдөөний бодлого, холбогдох хууль тогтоомжийн өнөөгийн байдал, хөгжлийн түүх
 - 1.1 БНХАУ
 - 1.2 Тайвань улс
 - 1.3 ОХУ
 - 1.4 Украин Улс
 - 1.5 Беларус
 - 1.6 БНСУ
 - 1.7 БНУУ
2. Монгол Улсын Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль, эрх зүйн орчны өнөөгийн байдал
3. Шударга бус өрсөлдөөний талаар 2007-2009 онд өдөр тутмын болон долоо хоног тутмын сонинд нийтлэгдсэн материалд хийсэн контент-анализын дүн
4. Санал, зөвлөмж

Оршил

Энэхүү судалгаагаар Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн болон шинээр боловсруулсан Өрсөлдөөний тухай хуулийн төслийн гол ялгаа, үзэл баримтлал, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ, тэдгээрийг бусад улс орнуудын ижил төстэй хууль тогтоомжуудтай харьцуулсан байдлыг танилцуулна.

Өрсөлдөөний орчны өнөөгийн байдал, өрсөлдөөний хэлбэрүүд, үнэ тарифын зохицуулалт, шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох механизм, энэ талаархи онолын үзэл баримтлалууд, практик асуудлуудыг уг судалгаагаар тусгайлан авч үзээгүй болно. Учир нь дээрхи асуудлуудаар олон арван судалгаа шинжилгээний ажлууд нэгэнт хийгдсэн, холбогдох байгууллагуудын зүгээс зохих арга хэмжээнүүдийг удаа дараа авч хэрэгжүүлсэн, уулзалт хэлэлцүүлэг, хурал семинараар хэдэнтээ хөндөгдсөн асуудлууд тул энэхүү судалгаагаар хөндөггүй орхиж гагцхүү өрсөлдөөний бодлогоо бусад улс орнууд хэрхэн яаж тодорхойлж, хууль тогтоомжиндоо тусгаж байна, өрсөлдөөний эрх зүйн орчны шинэчлэл хэрхэн явагдаж байгаа болон олон улсын байгууллагууд, тухайлбал, Дэлхийн Худалдааны Байгууллага, Европын Холбоо, Эдийн Засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын зүгээс улс

орнуудын өрсөлдөөний бодлогыг яаж дүгнэж байгаа, ямар шаардлага тавигддаг хийгээд дэлхийн улс орнуудын зүгээс монополийн эсрэг хууль болон өрсөлдөөнийг хамгаалах хууль тогтоомжуудыг олон улсын стандарт, практикт хэрхэн нийцүүлэн ажиллаж байгаа тухай мэдээллийг хүргэх болно.

Үүнээс гадна, бусад улс орнуудын Өрсөлдөөнийг хамгаалах хууль, Монополийн эсрэг хууль, Шударга Худалдааны тухай хууль гэх мэт холбогдох хууль тогтоомжийн биелэлтийг ямар байгууллага хариуцдаг, эдгээр байгууллагуудын статус, үйл ажиллагааны чиг хүрээ, эрх үүргийг онцолж өгөхийг зорьлоо. Мөн түүнчлэн иргэд олон нийт, төрийн бус байгууллагууд, эрдэмтэн судлаачдын зүгээс манай улсын өрсөлдөөний орчин, үнэ тариф, хэрэглэгчдийн эрх ашиг, шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох хууль тогтоомжийн биелэлт, сайжруулах санал хувилбарууд зэргийг нийтэлсэн өдөр тутмын болон долоо хоног тутам гардаг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдийн 2007, 2008, 2009 оны 1-р улирлын нийтлэлд агуулгын дүн шинжилгээ хийж, өрсөлдөөний асуудлын талаар олон нийтийн санаа бодлыг нэгтгэн дүгнэв. Эцэст нь, Өрсөлдөөний хуулийн төсөлд өгөх санал зөвлөмжүүдийг нэгтгэн танилцуулж байна.

1. Улс орнуудын өрсөлдөөний бодлого, холбогдох хууль тогтоомжийн өнөөгийн байдал, шинэчлэл

Онолын хувьд өрсөлдөөний бодлогын зохицуулалтын шинэчлэл нь эдийн засгийг идэвхжүүлж, эдийн засгийн өсөлтийн индикаторуудад төрөл бүрийн эерэг нөлөөг үзүүлж байдаг билээ. Зөв тодорхойлогдсон өрсөлдөөний бодлого, хууль тогтоомж нь эцсийн дүндээ хэрэглэгчийн эрх ашгийг боломжит максимум түвшинд хамгаалж, өрсөлдөөний хамгийн эрүүл таатай орчныг бүрдүүлэхэд оршдог. Өөрөөр хэлбэл, өрсөлдөөний бодлого нь өрсөлдөгч нарыг биш харин шударга өрсөлдөөнийг хамгаалахад чиглэгдсэн байвал зохино. Аж ахуйн нэгж байгууллагуудын бүтээмжийг дээшлүүлж, тэдгээрийг шударгаар өрсөлдөж, хэрэглэгчдийн эрх ашгийг дээд зэргээр хангасан бүтээгдэхүүн үйлчилгээг нийлүүлэхэд чиглэгдсэн орчныг бүрдүүлж, улмаар нийт эдийн засгийн өсөлтийг тэтгэдэг өрсөлдөөний эрүүл орчныг бий болгох нь өрсөлдөөний хуулийн гол зорилтын нэг билээ.

Өрсөлдөөний бодлогын зохицуулалтын шинэчлэлийн үр өгөөж хэрхэн бий болохыг Өмнөд Солонгосын нэгэн жишээ харуулж байна. 1990 оноос хойш Солонгосын Шударга Худалдааны Хорооноос холбогдох байгууллагуудтай хамтран харилцаа холбооны зах зээлийн өрсөлдөөнийг дэмжих үүднээс энэ зах зээлд нэвтрэх хориг саад, үнийн хяналтыг багасгаснаар 1990-д оны дунд үеэс харилцаа холбооны зах зээлд шинээр өрсөлдөгчдийн тоо нэмэгдэж улмаар үйлчилгээний үнэ тариф даруй 50 гаруй хувиар буурсан байна.

1.1 Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

БНХАУ-ын Монополийн эсрэг хууль 2008 оны 8-р сард хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн байна. Хятад улсын хувьд зүй ёсны монопольд тооцогдох ус цахилгаан, хийн халаалт, шуудангийн үйлчилгээ, харилцаа холбоо, төмөр зам, агаарын тээвэр, телевиз зэрэг салбаруудад өрсөлдөөн хангалтгүй байдаг тул өндөр үнэтэй, чанар муутай бүтээгдэхүүн үйлчилгээг хэрэглэгчдэд хүргэх явдлыг таслан зогсоох үүднээс хууль тогтоомжийг чанд мөрдүүлэх ажлыг эрчимжүүлсэн байна.

БНХАУ-ын “Шударга бус өрсөлдөөний эсрэг” хууль нь 1993 оны 9 сарын 2-ны өдөр Үндэсний бүх нийтийн 8-р хурлын Байнгын хорооны 3-р чуулганаар хэлэлцэгдэж, БНХАУ-ын Даргын №10 зарлигаар тунхаглагдан, 1993 оны 12 сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон байна.

Энэ хууль нь зах зээлийн эдийн засгийн эрүүл хөгжих таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх, шударга өрсөлдөөнийг хамгаалах, идэвхижүүлэх, шударга бус өрсөлдөөнөөс сэргийлэх,

зах зээлд оролцогч болон хэрэглэгчдийн хууль ёсны эрх ашиг сонирхлыг хамгаалах зэрэгт үйлчилнэ. Энэ хуулиар “Шударга бус өрсөлдөөн” гэж тус хуулийн заалт зөрчсөн өрсөлдөгчийн үйл ажиллагаа, өрсөлдөгчийн ашиг сонирхол болон хууль ёсны эрхийг зөрчсөн зөрчил, нийгэм эдийн засгийн эрх ашгийг алдагдуулах үйл ажиллагааг хэлнэ гэж тодорхойлсон байдаг.

БНХАУ-ын Шударга бус өрсөлдөөний эсрэг хуулиар зах зээлд оролцогчийн бизнесийн нууц, нэр хүндийг хамгаалах талаар болон хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах талаар нарийвчлан зохицуулсан байхаас гадна хууль тогтоомж зөрчигсдөд хүлээлгэх хариуцлагыг нарийвчлан заасан байна. Тухайлбал хуулийн 20 дугаар зүйлд “Энэ хуулиар зохицуулсан заалтыг зөрчин, бусдад хохирол учруулсан зах зээлд оролцогч нь хохирлыг барагдуулан нөхөн төлбөр өгөх хариуцлага хүлээнэ. Хохирсон этгээдийн хохирлыг тооцоолоход хэцүү үед хохирлын нийт хэмжээ нь тухайн зөрчилтэй үйл ажиллагааны үед зөрчлийн хугацааны туршид олсон ашиг орлого байх болно. Хууль ёсны эрх ашиг сонирхолыг нь зөрчсөн шударга бус өрсөлдөөний үйл ажиллагаанд тооцогдох зөрчил гаргасан этгээд нь хохирсон этгээдийн улирлын бүх зардлыг төлнө” гэж заасан байдаг.

Мөн энэхүү хуулиар Зах зээлд оролцогч этгээд бусдын бүртгэлтэй барааны тэмдгийг хуурамчаар хийх, зөвшөөрөлгүйгээр хэн нэгний бизнесийн нэр болон хувийн нэрийг хэрэглэх, алдартай болон сайн чанарын бараа бүтээгдэхүүний таних тэмдэг, гэрчилгээ зэрэг чанарын тэмдгийг буруугаар ашиглах, дууриалган хийх, бараа бүтээгдэхүүний үүсэл гарлыг гуйвуулах, бичиг баримтыг хуурамчаар хийх, бараа бүтээгдэхүүний чанарыг төөөргдүүлэн буруу мэдээлэл хийх зэрэг хууль бус үйлдэл үйлдсэн тохиолдолд БНХАУ-ын Бүтээгдэхүүний чанарын тухай хууль болон Барааны тэмдэгтийн тухай хуулийн заалтын дагуу шийтгэл хүлээлгэхээр заасан байна.

1.2 Тайвань Улс

Улс орнууд Өрсөлдөөнийг хамгаалах хуулиар дараахь нийтлэг харилцааг зохицуулж өгсөн байна. Үүнд, өрсөлдөөнд харш гэрээ хэлцэл, нэгдэн нийлэх явдал, монополь байдал, давамгайл байдал, зүй ёсны монополь, эдийн засгийн төвлөрөл, хэт үнэ, үгсэн хуйвалдах, босоо хамтын ажиллагаа, босоо үнэ тогтоох гэх мэт асуудлууд багтжээ. Дээрхи асуудлуудын хүрээнд тус бүрийн тодорхойлолтыг нарийвчлан оруулж өгсөн ба ямар этгээдийг монополь байдалтай гэж үзэх вэ гэхэд зөвхөн тухайн зах зээлийн тодорхой хувийг дангаараа эзэмшиж үйл ажиллагаагаа явуулж байвал монополь гэнэ гэхээсээ илүүтэйгээр яг ямар нөхцөлд монополь болох вэ, ямар нөхцөлд монополь гэж үзэхгүй вэ гэдгийг ялгаж салгаж өгсөн байна. Тухайлбал, Тайваний Шударга Худалдааны Хуулиар хэрвээ тухайн компанийн дангаараа зах зээлд эзлэх хувь нь 50%-аас дээшгүй бол, хэрвээ тухайн зах зээлд үйл ажиллагаа явуулж буй тэргүүлэх хоёр компанийн эзлэх хувь нийлээд 67%-аас дээшгүй бол, хэрвээ топ гурван компанийн зах зээлд эзлэх хувь 75%-аас дээшгүй бол монополь гэж үзэхгүй хэмээн заасан байна.

Тайвань улсын хувьд анх 1986 онд өрсөлдөөний хуулийн төслийг боловсруулсан ба удаан хугацааны хэлэлцүүлгийн үр дүнд 1991 онд Шударга Худалдааны Хууль нэртэйгээр батлагджээ. Тайваний Шударга Худалдааны хууль нь 1991 оны 2 дугаар сарын 04-ний өдөр батлагдсан бөгөөд нэг жилийн дараа хэрэгжиж эхэлсэн. Тус хууль нь худалдааны журмыг мөрдүүлэх, хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, шударга өрсөлдөөний нөхцөлийг бүрдүүлэх, эдийн засгийн тогтвортой байдал, түүний хэтийн төлөвийг дэмжих зорилготой юм.

Тайваний Шударга худалдааны хороо /FTC/ нь 1992 оны 1 дүгээр сарын 27-нд байгуулагдсан. Бодлого зохицуулалт, хуулийн хэрэгжилтэнд хяналт тавьдаг байгууллага болох Шударга Худалдааны Хороо нь орон тооны 9 гишүүнээс бүрддэг ба тэдгээрийг Ерөнхий сайдын санал болгосноор Ерөнхийлөгч гурван жилийн хугацаатай томилдог

байна. Тайваний Шударга худалдааны хороо нь бодлого болон хуулийн хэрэгжилтийг хариуцдаг Засгийн газрын харъяа Яамны түвшинд үйл ажиллагаа явуулдаг агентлаг юм.

Тайваний Шударга Худалдааны хуулийн 46 дугаар зүйлд 1999 онд орсон өөрчлөлтөөр “Аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөөнд хамааралтай үйл ажиллагааг зохицуулсан бусад хуулийн зохицуулалттай зөрчилдөж байвал энэ хууль нь давуу эрхтэй үйлчилнэ” гэж заасан байдаг бөгөөд хуульд энэхүү өөрчлөлт орсоноор Шударга Худалдааны Хорооны эрх мэдэл, бие даасан байдлыг улам бэхжүүлсэн байна.

1.3 Оросын Холбооны Улс

ОХУ-ын Монополийн Эсрэг Алба нь ОХУ-ын Засгийн газрын 2008 оны 8-р сарын 19-ний тогтоолын дагуу Монополийн эсрэг хоёрдахь багц хуулийн төслийг боловсруулж, ЗГ-аар хэлэлцүүлж дэмжлэг авсан байна. Дараахь хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулахаар төлөвлөжээ. Үүнд:

- “ОХУ-н Эрүүгийн хуулийн 178-р зүйлд нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл”
- “ОХУ-н өрсөлдөөнийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл”
- ОХУ-н Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл” зэрэг хуулиуд багтаж байна.

Дээрхи хуулийн төслүүдийг ОХУ-ын Төрийн ДУМ анхны хэлэлцүүлгээрээ дэмжсэн байна. ОХУ-ын Монополийн эсрэг албаны дэргэд зах зээл бүрийг хариуцсан Шинжээчдийн зөвлөл ажилладаг. Шударга бус өрсөлдөөнөөс хамгаалах Шинжээчдийн зөвлөл нь холбогдох хууль тогтоомжуудын биелэлтэнд хяналт тавьж, асуудалд дүн шинжилгээ хийж, ОХУ-н Монополийн Эсрэг Албанд санал зөвлөмж өгөх үүрэгтэй ажиллаж байна. Нийт 49 хууль тогтоомжийн биелэлтэнд хяналт тавьж ажилладаг. Дараахь зах зээлүүдийн үйл ажиллагааг хуулийн хүрээнд хянан зохицуулж байна.

- Хийн зах зээл
- Түлш, эрчим хүчний зах зээл
- Ачаа тээвэр шуудангийн зах зээл
- Тээвэр холбоо
- Төмөрлөгийн үйлдвэрлэл
- Машин механизмын хүнд үйлдвэрлэл
- Барилгын материалын үйлдвэрлэл
- Санхүүгийн үйлчилгээ
- Боловсрол, соёл шинжлэх ухаан
- Эрүүл мэндийн үйлчилгээ
- Байгаль орчин, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл гэх мэт.

ОХУ-ын Монополийн Эсрэг Алба нь эдийн засгийн төвлөрөл, картелийн асуудал, компаниудын нэгдэн нийлэх процесс болон шударга бус өрсөлдөөний эсрэг бодлого боловсруулж хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажиллах үүрэгтэй алба юм.

Оросын Холбооны Улсын “Өрсөлдөөнийг Хамгаалах тухай Холбооны хууль” нь 2006 оны 7 дугаар сарын 8-ны өдөр 9 бүлэг 52 зүйлтэйгээр батлагдсан болно. Өрсөлдөөнийг Хамгаалах тухай Холбооны хуулийн хувьд дараахь хэд хэдэн онцлогтой болно.

1/ ОХУ-ын энэхүү хууль нь нэр томъёоны хувьд нэлээд задлан тодорхойлж өгсөн. Жишээ нь: Хуулийн 4 дүгээр зүйлд “харилцан орлох бүтээгдэхүүн”, “ялгаварлан үзэх нөхцөл”,

“санхүүгийн үйлчилгээний үндэслэлгүй хэт өндөр болон бага үнэ”, “өрсөлдөөнийг хязгаарлах шинж тэмдэг”, “босоо тохиролцоо”, “эдийн засгийн үйл ажиллагааны зохицуулалт”, “төрийн болон нутгийн захиргааны тусламж” зэрэг нэр томъёог нарийвчлан тодорхойлж өгсөн.

2/ Энэхүү хуулиар ОХУ-ын төрийн байгууллага болон орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд 19-р зүйлд заасан зорилгоор тусламж үзүүлэхдээ Монополийн эсрэг байгууллагаас заавал зөвшөөрөл авах талаар заасан байдаг. Харин хуулийн 20-р зүйлд ОХУ-ын Монополийн эсрэг байгууллагаас урьдчилан зөвшөөрөл заавал авахгүйгээр улсын болон нутгийн захиргааны байгууллагаас тусламж үзүүлэх тохиолдлуудыг заасан байдаг.

3/ ОХУ-ын Монополийн эсрэг байгууллагын үүрэг, бүрэн эрхийн талаар нарийвчлан зааснаас гадна иргэдээс Монополийн эсрэг байгууллагад мэдээлэл өгөх, монополийн эсрэг байгууллага хууль тогтоомж зөрчсөн эсэх талаар хэрэг үүсгэх процессыг нарийвчлан заасан байдаг.

4/ Арилжааны байгууллагууд дараахь тохиолдолд үүсэн байгуулагдах, нэгдэх, нийлэх тохиолдолд заавал Монополийн эсрэг байгууллагаас зөвшөөрөл авах талаар хуульчилсан байдаг.

5/ Давамгай байдалтай аж ахуйн нэгжийн талаарх ойлголтыг маш нарийвчлан зохицуулсан байдаг. Жишээлбэл: Дараахь нөхцөлд аж ахуй эрхлэгч (санхүүгийн байгууллагаас бусад)-ийг давамгай байдалтай гэж үзнэ.

- Хэрэв гурван аж ахуй эрхлэгч (тус бүрийнх нь эзлэх хувь тухайн зах зээл дэх бусад аж ахуй эрхлэгчээс илүү)-ийн нийт хувь зах зээлийн тавин хувиас дээш, эсвэл таван аж ахуй эрхлэгч (тус бүрийнх нь эзлэх хувь тухайн зах зээл дэх бусад аж ахуй эрхлэгчээс илүү)-ийн нийт хувь зах зээлийн далан хувиас дээш байвал (хэрэв эдгээр субъектүүдийн аль нэгнийх нь эзлэх хувь найман хувиас бага байвал энэхүү зүйл үйлчлэхгүй);
- урт хугацааны туршид (нэг жилээс багагүй хугацаанд эсвэл тухайн барааны зах зээл үргэлжилсэн хугацаанаас жил орчим хугацаанд) аж ахуй эрхлэгчийн зах зээлд эзлэх хувь өөрчлөгдөөгүй, эсвэл өөрчлөлтөнд бага өртсөн, мөн тухайн зах зээлд шинэ өрсөлдөгч ороход бэрхшээлтэй бол;
- аж ахуй эрхлэгчийн борлуулж эсвэл худалдан авч буй барааг өөр бараагаар орлуулах боломжгүй, (ялангуяа: үйлдвэрлэлийн зорилгоор хэрэглэж байгаа үед), үнийн өсөлт, эрэлт буурахаас үл хамаарах, тухайн зах зээл дээрх барааны үнэ, худалдах, худалдан авах нөхцлийн талаарх мэдээллийг тодорхой бүлэг этгээд л мэдэж болох нөхцөл байдалтай бол.
- Аж ахуй эрхлэгч өөрийг нь барааны зах зээлд давамгай байдалгүй болохыг батлах нотолгоог монополийн эсрэг байгууллага болон шүүхэд гаргах эрхтэй.
- Аж ахуй эрхлэгч барааны зах зээлд ердийн монополийн байр суурь эзэлж байгаа бол түүнийг давамгай байдалтай гэж үзнэ.
- Хэрэв аж ахуй эрхлэгч тодорхой барааны зах зээлд гучин таваас багагүй хувь эзэлдэг бол түүнийг Холбооны хуулиар давамгай байдалтай гэж тогтоож болно.
- Энэхүү хуульд заасан хязгаарлалтыг тооцсоны үндсэн дээр Засгийн газар санхүүгийн байгууллага (зээлийн байгууллагаас бусад)-ыг давамгай суурьтай гэж үзнэ. Засгийн газар энэхүү хуульд заасан хязгаарлалтыг тооцсоны дараа Төв банктэй зөвшилцсөний

үндсэн дээр зээлийн байгууллагыг давамгайл байр суурьтай гэж үзнэ. Санхүүгийн байгууллага (зээлийн байгууллагаас бусад)-ын давамгайл байдлыг Засгийн газрын баталсан журмын дагуу Монополийн эсрэг байгууллага тогтооно.

Зээлийн байгууллагын давамгайл байдлыг тогтоох журмыг Засгийн газар Төв банктэй зөвшилцсөний үндсэн дээр батална. Хэрэв зах зээлд эзлэх хувь нь арван хувиас дээшгүй, хэд хэдэн зах зээлд эзлэх хувь нь хорин хувиас дээшгүй бол тухайн санхүүгийн байгууллагыг давамгайл байдалтай гэж үзэхгүй.

1.4 Украин Улс

Германы загвараар боловсруулагдсан Украин Улсын Монополийн эсрэг хууль нь (“Эдийн засгийн өрсөлдөөнийг хамгаалах тухай хууль, “Зүй ёсны монополийн тухай хууль”) ихээхэн хоцрогдсон төдийгүй дэлхийн ихэнхи улс орнуудад, тэр дундаа Герман улсад хэрэглэгдэхээ больсон нь дээрхи хуулийг нэн даруй өөрчлөх зайлшгүй шаардлагатайг харуулж байна хэмээн мэргэжилтнүүд үзэж байна.

Шинээр батлагдах хуульд тухайн зах зээлийн тодорхойлолтыг оновчтой тусгах, барааны зах зээлийн газар зүйн хил хязгаарыг тогтоох зэрэг өөрчлөлтүүдийг оруулахаар төлөвлөж байна. Энэхүү хуулиар аж ахуйн нэгж компани нь тухайн зах зээлд 35 хувиас дээш хувь эзэлдэг бол монополь гэнэ гэснийг дэлхийн жишигтэй нийцүүлэх хэрэгтэй хэмээн үзэж байна.

Европын холбооны улсууд болон Оросын Холбооны Улсын хувьд тухайн зах зээлийн 50-аас доошгүй хувийг эзлэж буй аж ахуйн нэгж пүүс компанийг монополь гэдэг тул энэхүү жишигт нийцүүлэх шаардлагатайг чухалчилж байна.

Аж ахуйн нэгж, пүүс компаний нэгдэн нийлэх процесс нь төвлөрөл гэсэн утгаар Украины хууль тогтоомжид тусгагдсан байна. Нэгдэн нийлсэн байгууллагуудын хөрөнгө 12 сая еврогоос дээш бол Украины Монополийн Эсрэг Хорооноос заавал зөвшөөрөл авах ёстой бөгөөд энэ хэмжээгээр бол Украины бараг бүх дунд том компаниуд зөвшөөрөл авахаар байна. Гэтэл Европын Холбооны Улсууд, АНУ, Канад, Япон зэрэг орнуудад бол даруй 100 дахин их дүнгээр босго тогтоосон байна. Үүнийг ч бас анхаарах аж.

Төвлөрөлийн хувьд тухайн аж ахуйн нэгжийн хувьцааны 25 хувиас дээш хувийг эзэмшиж болохгүй гэж хуулиндаа заасан нь аж ахуйн нэгж компани бизнесээ үр ашигтай эрхлэн явуулах бололцоог хааж байна. Энэ хувийг 50 хувь хүртэл нэмэгдүүлэх нь олон улсын зах зээлийн хэм хэмжээнд нийцэх болно хэмээн зарим шүүмжлэгчид үзэж байгаа аж.

Украин Улс монополийн эсрэг хуулиндаа олон улсын жишигт хүрэхүйц өөрчлөлт оруулахгүй бол дотоодын компаниудын хөгжил хоцорч, эдийн засгийн өсөлт зогсоход хүрнэ хэмээн үзэх хүмүүс цөөнгүй байна.

1.5 Беларус

Беларус улс 2006 онд Монополийн эсрэг хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох ажлын хүрээнд хэд хэдэн эрх зүйн бичиг баримтыг шинэчлэн боловсруулжээ. Тухайлбал,

- Барааны зах зээл дээр давамгайл байдалтай аж ахуйн нэгжүүдийн улсын бүртгэл
- Монополийн эсрэг хууль тогтоомжийг зөрчигсдөд хүлээлгэх хариуцлага, авах арга хэмжээний талаархи тогтоол болно.

Дараахь хууль тогтоомжийн хүрээнд монополийн эсрэг үйл ажиллагааг хянан зохицуулж байна.

- “Монополийг хязгаарлах, өрсөлдөөнийг хөгжүүлэх тухай хууль” (“О противодействий монополистической деятельности и развитии конкуренции”)
- “Зүй ёсны монополийн тухай хууль” (О естественных монополиях)
- Захиргааны хариуцлагын тухай хууль
- Беларусийн Үндсэн Хууль
- Беларусийн Иргэний хууль
- ЗГ-н тогтоол, хэм хэмжээ тогтоосон заавар

Беларусийн Эдийн Засгийн Яам өрсөлдөөний хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах чиг үүрэгтэй ба дараахь ажлуудыг хийж гүйцэтгэдэг байна.

- Эрх зүйн хэм хэмжээний бичиг баримтыг боловсруулах
- Зах зээлд дүн шинжилгээ хийх
- Монополийн түвшинг тогтоох
- Аж ахуйн нэгжүүдийн улсын бүртгэлийг хөтлөх, бүрдүүлэх
- Зүй ёсны монополийн жагсаалт гаргах, үйл ажиллагааг зохицуулах
- Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах
- Өрсөлдөөний бодлогын хүрээнд олон улсын хэмжээнд хамтран ажиллах

Беларусийн Эдийн Засгийн Яам нь өрсөлдөөний асуудлыг хариуцан ажиллахдаа олон улсын өрсөлдөөний холбооны гишүүн, Тусгаар Улсуудын Хамтын Нийгэмлэгийн монополийн эсрэг бодлогын олон улсын зөвлөлийн гишүүнээр элссэн байна.

1.6 Бүгд Найрамдах Солонгос Улс

1980-аад онд Солонгосын Засгийн газар төрийн зохицуулалт, дэмжлэг, хамгаалалт бүхий эдийн засгийн удирдлагын тогтолцооноос өөрийгөө зохицуулах, нээлттэй өрсөлдөөний зарчимд тулгуурласан зах зээлийн эдийн засаг уруу шилжих эхлэлийг тавьсан юм. БНСУ 1980 онд үндсэн хуулийнхаа 8 дугаар нэмэлтээр “төр нь зах зээлд давамгайл байдал бий болгох, түүнийгээ буруугаар ашиглах явдлаас сэргийлж эдийн засгийг зохицуулж, удирдаж болно” гэж заасан. Түүнээс гадна 1980 оны эцсээр “Монополийг зохицуулах ба шударга худалдааны хууль” /Monopoly Regulation and Fair Trade Act/ -ийг баталж, 1981 оноос эхлэн хэрэгжүүлсэн байна.

Монополийг зохицуулах ба шударга худалдааны хууль нь Солонгосын эдийн засгийг төрийн зохицуулалттай системээс зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоонд шилжүүлэх зорилготой боловсруулагджээ. 1980-аад оны дунд хүртэл хуулийг боловсруулж хэрэгжүүлсний үр дүнд юуны өмнө, зах зээл дээр шударга бус худалдааны үйлдлүүд болох шударга бус туслан гүйцэтгэх гэрээ байгуулах, шударга бус шошго хэрэглэх, сурталчилах, хэрэглэгчдийг хууран мэхлэх зэрэг явдлуудтай эн тэргүүнд тэмцэж эхэлсэн байна. Жижиг дунд үйлдвэрүүдийг дэмжихийн тулд туслан гүйцэтгэгчийн тухай гэрээг хуулийн заалтаас салгаж тусад нь “Туслан гүйцэтгэх шударга үйл ажиллагааны хууль”-ийг 1984 онд баталсан байна.

1.7 Бүгд Найрамдах Унгар Улс

Бүгд Найрамдах Унгар улсын “Зах зээлийг хязгаарлах болон шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай” хууль нь 1996 онд батлагдсан бөгөөд энэхүү хуулиар Бүгд Найрамдах Унгар улсын нутаг дэвсгэр дээрхи хуулийн этгээдүүдийн өрсөлдөөний үйл ажиллагааг зохицуулж байна.

Унгар улсын “Зах зээлийг хязгаарлах болон шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай” хууль нь хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, хэрэглэгчийг хууран мэхлэхийг хатуу хориглох, хэрэглэгчийн сонголтыг хүндэтгэх талаар түлхүү анхаарсан байна. Мөн энэхүү хуулиар өрсөлдөөнийг зохицуулах байгууллага болох “Эдийн засгийн өрсөлдөөний байгууллага”-ын бүтэц, зохион байгуулалт, албан тушаалын зэрэглэл, албан хаагчдын цалингийн хэмжээ зэргийг нарийвчлан зохицуулсан байна.

Бүгд Найрамдах Унгар улсад өрсөлдөөний харилцааг Эдийн засгийн өрсөлдөөний байгууллага нь хянан зохицуулдаг. Эдийн засгийн өрсөлдөөний байгууллагыг захирал нь удирддаг бөгөөд захирлыг Ерөнхий сайдын санал болгосноор тус улсын Ерөнхийлөгч томилдог байна.

Эдийн засгийн өрсөлдөөний байгууллага нь 2 дэд захиралтай байна. Дэд захирлыг захирлын санал болгосноор Ерөнхийлөгч томилох бөгөөд консулын үүргийг гүйцэтгэнэ. Захирал, дэд захирлын томилгооны хугацаа 6 жил байх бөгөөд 1 удаа улируулан сонгож болно. Бүгд Найрамдах Унгар Улсын Их хурлын Өрсөлдөөний зөвлөлөөр эдгээр томилогдсон албан тушаал, байгууллагын үйл ажиллагааг хэлэлцдэг байна. /Гадаад улс орнуудын өрсөлдөөний хуулийн харьцуулсан судалгааг Хавсралт 1, 2000 онд батлагдсан Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль болон Өрсөлдөөний тухай хуулийн төслийн харьцуулсан судалгааг Хавсралт 2-оос дэлгэрэнгүйгээр үзнэ үү/

2. Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль, эрх зүйн орчны өнөөгийн байдал

Манай улс нийгэм, эдийн засгийн тогтолцоонд эрс шинэчлэл хийж, зах зээлийн өрсөлдөөнт эдийн засгийн тогтолцоонд шилжиж байсан 1990-ээд оны үед монополь шинжтэй улсын өмчийн томоохон үйлдвэрүүд хувьчлагдан, улсын монополиос хувийн монополиуд үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх, зах зээлд чөлөөт, шударга өрсөлдөөний нөхцөлийг бүрдүүлэх үүднээс төрөөс зах зээлийн эдийн засгийн харилцааг зохицуулах, монополийг хязгаарлах эрх зүйн орчныг бий болгох зайлшгүй шаардлага бий болсноор 1993 онд Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийг анх баталжээ.

1993 онд батлагдсан Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль үйлчлэхэд тухайн үеийн нийгэм, сэтгэл зүйн орчин бий болоогүй, хуулийг хэрэгжүүлэх тогтолцоо, механизм бүрэлдэхгүй байсаар багагүй хугацаа өнгөрсөн байна. Хууль хэрэгжихгүй байгаа үндсэн шалтгааныг хуулийг хэрэгжүүлэхгүй, тогтолцоог хэт задалж, олон байгууллагуудын дунд бүрхэгдүүлэн тараасан, хуулийн зарим зүйл заалтуудыг практикт хэрэгжүүлэхэд хүндрэлтэй гэж үзсэний улмаас 2000 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдөр Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийг 6 бүлэг 18 зүйлтэйгээр шинэчлэн баталсан байна.

2000 онд батлагдсан энэхүү Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн зорилт нь аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа этгээд зах зээлд шударгаар өрсөлдөх нөхцөлийг бүрдүүлэх, өрсөлдөөнд харш аливаа үйл ажиллагааг хориглон хязгаарлах, урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн болон зохион байгуулалтын үндсийг тодорхойлж хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршдог байна.

Хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах төрийн бодлого, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулж, биелэлтийг нь шалган дүнг мэдээлэх үндсэн чиг үүрэг бүхий Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагыг энэхүү хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1-т заасныг үндэслэн Засгийн газрын 2004 оны 222 дугаар тогтоолоор Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах газар нэртэйгээр Засгийн газрын тохируулагч агентлагийн хэлбэрээр байгуулсан болно. Засгийн газрын 2008.12.19-ний өдрийн “Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг батлах тухай” 43 тоот тогтоолоор хэрэглэгчийн эрх ашгийг

хамгаалах асуудлыг өөртөө нэгтгэн Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар болон өөрчлөгдсөн байна.

2000 онд батлагдсан Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийг амьдралд хэрэгжүүлэх явцад хуульд дараахь үндэслэлээр зайлшгүй өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байгаа болно.

1. Хуулийн үйлчлэх хүрээ зөвхөн ашгийн төлөөх хуулийн этгээдэд болон төрийн захиргааны байгууллагад үйлчлэхээр заасан байдаг. Гэвч амьдрал дээр улсын бүртгэлд хуулийн этгээдээр бүртгэгдээгүй боловч бизнесийн тодорхой ашгийн төлөө үйл ажиллагаа явуулж байгаа хувь хүн, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд нь зах зээлд нөлөөлөх, бизнесийн харилцааг хязгаарласан, өрсөлдөөнд харшилсан үйл ажиллагаа явуулах боломжтой байгаа тул хуулийн үйлчлэх хүрээг өргөтгөх шаардлагатай байна.
2. Хуулийн 5.1-д “Зах зээлд тодорхой төрлийн бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтын гуравны нэгээс дээш хувийг дагнан буюу бусад этгээдтэй хамтран хийж байвал давамгайлах байдалтай гэж үзнэ” гэж заасан байдаг. Гэвч зах зээлийн өрсөлдөөнт өнөөгийн нийгэмд зөвхөн зах зээлд борлуулалтын хэмжээний эзлэх хувиар давамгай байдлыг тогтоох нь ихээхэн учир дутагдалтай гэж үзэж болох юм. Гадаад улсуудын хувьд давамгай байдлаар тухайн зах зээлд бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтын хэмжээнээс хамаарах, ямар тохиолдолд давамгай байдалтай гэж үзэхгүй болох талаар нарийвчлан заасан байдаг. Хэдийгээр зах зээлийн 1/3-д хүрээгүй ч зах зээлд давамгайлах байр суурьтай эсвэл зах зээлийн 1/3-ээс их хэмжээг эзэлж байсан ч зах зээлд нөлөө үзүүлэх чадваргүй байх тохиолдол байдаг ч одоо мөрдөж байгаа хуулиар энэ асуудал зохицуулагдахгүй байна.
3. Хуулийн 15.1-т давамгай байдалтай аж ахуй нэгж өрсөлдөгч аж ахуйн нэгжтэй нэгдэх, нийлэх замаар өөрчлөн байгуулагдахыг шууд хориглосон байдаг. Өөрөөр хэлбэл шударга бус өрсөлдөөний эсрэг аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэгдэн нийлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавина гэсэн боловч яг ямар үйл ажиллагааг нэгдэн нийлэх гэх, яг ямар нөхцөлд энэхүү нэгдэн нийлэх нь шударга өрсөлдөөнд сөргөөр нөлөөлөх вэ гэдгийг тодорхой зааж өгөөгүй болно.
4. Одоо мөрдөж байгаа хуульд өрсөлдөөнд харш гэрээ, хэлцэл, картелийн талаарх ойлголт, өрсөлдөөнд харш хэлцэл, гэрээ байгуулах талаарх эрх зүйн зохицуулалт хангалтгүй байна. Өөрөөр хэлбэл энэхүү хууль нь давамгай байдалтай аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг зохицуулаад бусад аж ахуйн нэгж картелийн үйл ажиллагаа явуулахыг хориглох талаар зохицуулаагүй болно.
5. Зүй ёсны монополийн үйл ажиллагаанд хяналт тавихдаа зөвхөн үнэ болон нийлүүлэлтийн өөрчлөлтөд анхаарснаас бус, хэрэглэгчдйн эрх ашгийг хамгаалахад анхаараагүй байна. Монополь байдалтай аж ахуйн нэгж, компаниуд тэр байдлаа ашиглан зохиомлоор хэт өндөр үнэ тогтоох, бууруулах боломж их байдаг учир монополь аж ахуйн нэгж бараа бүтээгдэхүүний үнийг хэт өсгөх явдалд төрийн хяналтыг хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай юм.
6. Өрсөлдөөний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх, хэмжээ, бүтэц, зохион байгуулалт, Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийг хэрэгжүүлэх, олон нийтэд хуулийг сурталчлах ажлыг хангалтгүй хийдэг.
7. Хууль зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын хэмжээ нь тухайн хууль зөрчсөн этгээдэд шийтгэл болж өгдөггүй. Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх захиргааны хариуцлага нь аж ахуйн нэгжийг

100000 - 250000 төгрөгөөр торгох, хууль бусаар олсон орлого, эд зүйлийг хураах, үйл ажиллагааг нь түр хугацаагаар зогсоох, тусгай зөвшөөрлийн эрхийг хүчингүй болгуулах саналыг эрх бүхий байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх, албан тушаалтанг 30000-60000 төгрөгөөр торгох, зөрчил гаргахаас өмнөх байдлыг сэргээн тогтоох шийтгэлийг ногдуулдаг. Хэдийгээр хууль бусаар олсон орлого, эд зүйлийг хураах, үйл ажиллагааг нь түр хугацаагаар зогсоох, тусгай зөвшөөрлийн эрхийг хүчингүй болгуулах саналыг эрх бүхий байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх зэрэг захиргааны шийтгэлийг нэмэгдэл шийтгэлийн хэлбэрээр хэрэглэхээр хуульчилсан байдаг ч энэхүү хуулийн заалт нь огт хэрэгждэггүй гэж хэлж болох юм.

8. Шударга өрсөлдөөн хэрэглэгчийн төлөө газар нь зөвхөн баримт бичгийн шалгалтаас гадна аж ахуйн нэгжийг бие даасан санхүүгийн хараат бус үйл ажиллагаатай хуулийн этгээд гэдэг талаас нь шалгадаггүй. Үүнээс гадна хариуцлага хүлээлгэхдээ зөвхөн захиргааны хариуцлага хүлээлгэхээс эрүүгийн хариуцлага буюу Эрүүгийн хуулийн 168, 169 дугаар зүйлүүдийг баримтлах нь бага байдаг.

Иймд 2000 онд батлагдсан “Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай” хуулийн эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох, энэхүү бие даасан хуулийг шинэчлэх бус түүнтэй нийцүүлэн гарах хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох, бусад хууль тогтоомжтой сайтар уялдуулан боловсруулах шаардлагатай юм.

Өрсөлдөөнийг зөвхөн Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай 2000 оны хуулиас гадна, Аж ахуйн нэгжийн тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль, Компанийн тухай хууль, Татварын багц хууль, Банк болон Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хууль, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль, Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль, Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн тухай зэрэг хуулиуд нь тодорхой хэмжээнд зохицуулж байдаг. Компанийн тухай хуульд Шударга бус өрсөлдөөнийн талаар аливаа нэг заалт байхгүй боловч Компанийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.2-д хуульд заасан тохиолдолд шүүх компанийг хуваах, тусгаарлах шийдвэр гаргаж болохыг заасан байдаг.

Өнөөдөр өндөр хөгжилтэй болон хөгжиж байгаа орнууд картель буюу бизнес эрхлэгчдийн хуйвалдаанаас хэрхэн урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, улсын эдийн засагт учруулж байгаа хохирлыг хэрхэн багасгах тал дээр анхаарал хандуулж байна.

Картель /cartel/ гэдэг нь гол төлөв нэг салбарын үйлдвэрлэлийн газрын үнэ, борлуулалтын зах зээл, үйлдвэрлэлийн ба борлуулалтын тоо хэмжээ, патентын солилцоо гэх зэргийн талаарх хэлэлцээр юм. Картель нь дангаараа ноёрхолын нэг хэлбэр бөгөөд картелийн хэлэлцээр нь гол төлөв ил тод бус байдаг.¹ Иймээс картелийн хэрэг нь цаанаа авилгалын

¹ Эрүүгийн хуулийн 168 дугаар зүйл, Барааны тэмдэг, аж ахуйн нэгжийн нэрийг хууль бусаар ашиглах

168.1.Өөрийн болон гадаад улсын ижил нэр төрлийн бүтээгдэхүүний барааны тэмдгийг хуурамчаар үйлдсэн, барааны тэмдэг, аж ахуйн нэгжийн нэрийг хууль бусаар ашигласны улмаас бусдад их хэмжээний хохирол учирсан бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг нэг зуугаас хоёр зуун тавь дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, нэг зуугаас хоёр зуун цаг хүртэл хугацаагаар албадан ажил хийлгэх, гурваас дээш зургаан сар хүртэл хугацаагаар баривчлах, эсхүл хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ./ 169 дүгээр зүйл. Хэрэглэгчийг хуурч мэхлэх, төөрөгдүүлэх

/169.1.Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, худалдааны байгууллагын ажилтан буруу жинлэх буюу хэмжих, үнэ, тарифыг өсгөх, баталгаагүй буюу баталгааны хугацаа дууссан жин, хэмжүүр ашиглах, хэмжих хэрэгслийн заалтыг санаатай өөрчлөх, бараа бүтээгдэхүүний чанар, нэр төрөл, хэмжээ, хэрэглээний шинж байдлын талаар зориуд худал мэдээлэл өгөх, хуурамч зар сурталчилгаа явуулах зэргээр хэрэглэгчдийг хуурч мэхэлсэн, төөрөгдүүлсний улмаас бусдад их хэмжээний хохирол учирсан бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тавин нэгээс нэг зуу дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл гурваас дээш зургаан сар хүртэл хугацаагаар баривчлах ял шийтгэнэ./

элементийг агуулж байдаг нийгэмд маш хохиролтой үйлдэл юм.

Одоо мөрдөж байгаа “Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай” хуулийн 7 дугаар зүйлд давамгайл байдлаар өрсөлдөгч аж ауйн нэгжүүдийн өрсөлдөөнд саад учруулсан хэлцэл хийхийг хориглохоор заасан боловч хэрхэн илрүүлэх механизмыг хуульчлан заагаагүй, хуулийн энэхүү заалтыг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх захиргааны хариуцлага нь аж ахуйн нэгжийн хувьд 100000-250000 төгрөгөөр торгохоор заасан нь амьдрал дээр хуулийн заалтууд хэрэгжихгүй байх шалтгаан нөхцөл болж байна.

Картель нь шударга бус өрсөлдөөнөөс сэдэлтэйгээр үйлдэгддэг. Манай зах зээлд картелийн үндсэн дөрвөн хэлбэр тодорхой хэмжээгээр оршиж байгаа бөгөөд “бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнийг харилцан тохиролцох”, “тендер, дуудлага худалдаанд үнийг харилцан тохиролцож оролцох” гэсэн картелийн хүнд хэлбэр илүү зонхилж байгааг ШБӨХЗГ-ын хийсэн судалгаандаа тусгасан байна. Монгол улсад картель буюу үгсэн хуйвалдах явдал хамгийн их оршиж байгаа зах зээлд нефть, уул уурхайн олборлох, боловсруулах, барилга байгуулалт, үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээл, харин үйл ажиллагаанд тендер, дуудлага худалдаа, газар болон өмч хувьчлал хамаарч байна.

3. Шударга бус өрсөлдөөний талаар 2007-2009 онд өдөр тутмын болон долоо хоног тутмын сонинд нийтлэгдсэн материалд хийсэн контент-анализын дүн

Нийгэмд гарч байгаа шударга бус өрсөлдөөнд дүн шинжилгээ хийх, олон нийт болон мэргэжлийн хүмүүсийн санаа бодлыг сонсох, шударга бус өрсөлдөөн хамгийн ихээр оршиж байгаа асуудлыг тодруулах, цаашид анхаарч шийдвэрлэвэл зохих асуудлуудыг тодруулах, санал зөвлөмж боловсруулахад үнэн бодит мэдээлэл өгөх зорилгоор сүүлийн хоёр жилд өдөр тутам, долоо хоногийн сонин сэтгүүлүүдэд гарсан нийтлэл, мэдээ мэдээлэлд контент анализ хийж гүйцэтгэлээ.

2007-2009 оны Зууны мэдээ, Өдрийн сонин, Өнөөдөр, Үнэн, Бизнес таймс, Ардын эрх, Ардчилал, Нийгмийн толь, Монголын мэдээ, Үндэсний шуудан, Өнөөдрийн монгол сонинд давхардсан тоогоор шударга бус өрсөлдөөний асуудлыг хөндсөн 90 мэдээ мэдээлэл, ярилцлага, нийтлэл, баримт гарснаас гуравны хоёрыг түүвэрлэн авсан болно.

Сонинд гарсан нийт мэдээллүүдийг 2 хувааж үзэж болохоор байна. Үүнд:

1. ШБӨХЗГ-аас тухайн цаг үеийн холбогдолтой асуудлуудаар хийсэн мэдээ мэдээлэл, үйл ажиллагааныхаа талаар өгсөн ярилцлага, мэдээ мэдээлэл, тус газрын удирдлага болон ажилтнуудаас авсан ярилцлага,
2. Бусад хүмүүстэй хийсэн ярилцлага, мэдээ мэдээлэл, нийтлэл

2007-2008 онд ШБӨХЗГ-аас өдөр тутам болон долоо хоногийн сонин сэтгүүлд нийтдээ 51 мэдээ мэдээлэл, ярилцлага нийтлэгдсэн байна. /давхардсан тоогоор/ Эдгээр нийтлэл ярилцлагуудын дийлэнх нь монголд картель буюу үгсэн хуйвалдах явдал газар авч байгаа, шударга бус өрсөлдөөний хууль эрх зүйн орчин дутмаг, бусад хууль тогтоомжтой уялдаагүй байдал ялангуяа хууль зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлага хэтэрхий сул байгаагаас шударга бус өрсөлдөөн улам нэмэгдэж, бензин шатахууны үнийн өсөлтөөс улбаалсан өргөн хэрэглээний барааны үнийн өсөлт зэрэг асуудлын талаар бичжээ. Мөн эдгээр асуудлыг зохицуулах эрх үүрэг бүхий байгууллага болох Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах газрын ажил нийтэд ойлгомжгүй, үр өгөөжөө өгч чадахгүй байгаа талаар бичигдсэн байна.

Он	Хөндөгдсөн сэдэв							
	Бензин шатахуун	Өргөн хэрэглээний бараа	Орон сууц	Зар сурталчилгаа	Цахилгаан холбоо	Картель	Хууль эрх зүйн орчин	Торгуулийн хэмжээ бага
2007-2009	20	9	3	4	5	7	36	25

Сүүлийн хоёр жилд бензин шатахуун, орон сууц, өргөн хэрэглээний барааны үнэ өсөөд байгаа нь бизнес эрхлэгч хэдхэн хүний амаар үнэ тогтож, мөн ченжүүд үнэ хөөрөгдөж байгаагийн цаана шударга бус өрсөлдөөн байна. Гэвч төрөөс ямарч зохицуулалт алга, шударга бус өрсөлдөөнийг даамжируулахгүйн тулд төрөөс зайлшгүй зохицуулах шаардлагатай гэж нэг хэсэг нь үзэж байхад, зарим хэсэг нь зах зээлийн эдийн засгийн нөхцөлд эрэлт нийлүүлэлтийн тэнцвэрээр л үнэ тогтох ёстой тиймээс энэ бүхэнд төр оролцож байгаа нь байдлыг улам хүндрүүлж, зах зээлийн механизмыг гажуудуулах нөхцөл болж байна гэж үзжээ.

Нийгэмд хамгийн ихээр бухимдал төрүүлж, хамгийн олон давтамжтай бичигдсэн асуудал бол бензин шатахууны үнийн өсөлт, түүнийг дагасан нийтийн тээвэр болон таксины үнийг тойрсон шүүмжлэлүүд байна. Дэлхийн зах зээл дээрх нефтийн үнэ хямдарсан ч манайд дорвитой хямдардаггүй байдал нь нефть импортлогч компаниуд үгсэн хуйвалдаж үнээ үндэслэлгүй нэмдэгтэй холбоотой гэж үзжээ. ШБӨХЗГазраас шалгалт хийж хууль зөрчсөнийг нь тогтоолоо ч ердөө л 250000 төгрөгөөр торгохоос өөр тооцох хариуцлага байхгүй. Энэ бүхний улмаас эцэст нь хэрэглэгчид л хохирч, илүү өндөр үнэ төлж байгаа тухай бичигджээ.

Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах газрын дарга, мэргэжилтнүүдийн үзэж байгаагаар эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, өрсөлдөөний хуулиа өөрчилж, бусад хуулиудтай уялдуулж өгснөөр бараа бүтээгдэхүүний үнийн хэт өсөлт, зохиомлоор хомсдол бий болгож, иргэдийг хохироож буй асуудлыг зохицуулах, шударгаар өрсөлдөх боломжтой болно гэж үзэж байна.

Эрх зүйн орчны хувьд бусад оронд үгсэн хуйвалдах явдлыг эрүүгийн гэмт хэрэгт тооцон, шоронд хорих хүртэл арга хэмжээ авдаг байхад манайд зөвхөн 250000 төгрөгөөр торгохоос өөр хариуцлага байхгүй нь шударга бус өрсөлдөөнийг улам өөгшүүлж байна гэжээ. Дээрх түүвэрлэн авсан ярилцлага нийтлэлүүдийн 60 хувь нь хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох шаардлагатай байгаа тухай нийтэлсэн байна.

БНСУ-д үнэ тогтворжуулах хууль баталж, үнэ зохицуулах хороо байгуулж, компаниуд нь үнийн талаарх мэдээллээ цаг алдалгүй ирүүдэг, үнээ нэмэх болсон тохиолдолд зөвшөөрөл авдаг байсан, Мөн Австралид өрсөлдөөний хуулиа гол хууль болгож, бусад хуулиа уялдуулан зохицуулдаг зэрэг Солонгос, АНУ, Япон, ОХУ, Австрали зэрэг орнуудад шударга бус өрсөлдөөнийг хэрхэн зохицуулдаг талаарх асуудлууд бичигджээ.

/Дэлгэрэнгүй мэдээлэлтэй Хавсралт 3-с танилцана уу/

Дөрөв. Санал, зөвлөмж

1. Монгол Улсын өрсөлдөөний бодлогыг улсын төсвийн бодлого, төрийн мөнгөний бодлого, салбарын хөгжлийн бодлогын нэгэн адил батлан хэрэгжүүлдэг тогтолцоог бүрдүүлэх, Монгол Улсын Өрсөлдөөний талаархи жил бүрийн тайланг УИХ, Засгийн газарт тайлагнадаг болох;
2. Өрсөлдөөнийг зохицуулсан хуулийг эдийн засгийн тулгуур хууль болгох, эдийн засгийн салбарын харилцааг зохицуулж буй бусад хууль, эрх зүйн актуудыг энэхүү хуульд нийцүүлэх;
3. Одоогийн хэрэгжиж буй Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн хувьд

барааны үнийн хэт өсөлтөнд хяналт тавих төрийн хяналт байдаггүй. Монополь байдалтай компаниуд тэр байдлаа ашиглан зохиомлоор өндөр үнэ тогтоох боломж их байдаг учир монополь аж ахуйн нэгж бараа бүтээгдэхүүний үнийг хэт өсөх явдалд төрийн хяналтыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Бусад улсын өрсөлдөөний хууль тогтоомжийг судлан үзэж байхад монополь байдлаа ашиглан хэт өндөр үнэ тогтоох явдлыг хатуу хориглосон байдгийг анхаарч үзэх хэрэгтэй юм.

4. Давамгай байдалтай аж ахуйн нэгжийг тогтоохдоо тухайн зах зээлийн байдалд шийдвэрлэх нөлөө үзүүлэх, бусад аж ахуй эрхлэгчдийг зах зээлээс гарах, орох нөхцлийг хаан боогдуулах чадвар зэргийг нь харгалзан тогтоох талаар хуульчлах;
5. Давамгай байдалтай аж ахуйн нэгжийн хувьд шууд нэгдэх, нийлэх замаар биш ч өрсөлдөгчийн болон зах зээл дээр харилцан хамааралтай үйл ажиллагаа эрхэлдэг бусад аж ахуйн нэгжийн хувьцааг худалдан авах замаар өрсөлдөгчдөдөө нөлөөлөх, зах зээл дээр хэт төвлөрөл бий болгох боломжтой юм. Иймд нэгдэн нийлэхийг шууд хориглохгүй, харин нэгдэн нийлж байгаа тухайгаа Өрсөлдөөний асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагад заавал мэдэгдэх, дүгнэлт гаргуулах, зөвшөөрөл авдаг байх үүргийг хуульчлан өгөх;
6. Манай улсын хувьд бараа, бүтээгдэхүүний борлуулалтын зах зээл харьцангуй хязгаарлагдмал учир монополь болон давамгай байдалтай аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд хүнд хэлбэрийн гэрээ хэлцэлийг шууд хориглох, картелийн үйлдлийн илрүүлэлтийг сайжруулах талаар нарийвчлан хуульчлах;
7. Бараа бүтээгдэхүүний үнийн хэт өсөлтөнд төрөөс тодорхой чиг үүргийн дагуу хяналтыг хэрэгжүүлэх. Монополь байдалтай компаниудын хувьд тэр байдлаа ашиглан зохиомлоор хэт өндөр үнэ тогтоох боломж их гардаг учир монополь аж ахуйн нэгж бараа бүтээгдэхүүний үнийг хэт өсгөх явдалд төрийн хяналтыг хэрэгжүүлэх, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах талаар хуульчлах;
8. Альчулсoronд аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөөний нэг гол хэлбэр нь зар сурталчилгааны үйл ажиллагаа байдаг. Иймд хуульд зар сурталчилгааны үйл ажиллагааны хяналтын талаар тусгах;
9. Өнөөдөр манай эдийн засаг, өрсөлдөөний харилцааг зохицуулсан олон хууль тогтоомж нь “Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай” хууль тогтоомжтой уялдаагүй, өрсөлдөөний байгууллагын эрхлэх асуудлын хүрээнээс гадуур орхигдож хуульчлагдсан байдаг. Иймд өрсөлдөөнийг зохицуулсан бусад хууль тогтоомжуудийн хоорондын уялдааг сайжруулан боловсруулах;
10. Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн зохицуулалтыг илүү дэлгэрэнгүй, өнөөгийн зах зээл, эдийн засгийн харилцааг зохицуулж чадахуйц болгон боловсруулах, түүнчлэн бусад улс орны өрсөлдөөний хуульд тулгуурлан өрсөлдөөний асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагын эрхлэх асуудлын хүрээнд зарим хяналт тавих асуудлыг оруулах;
11. Хууль зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах, хууль тогтоомж зөрчсөн тохиолдолд тодорхой мөнгөн дүнгээс бус бараа, бүтээгдэхүүний борлуулалтын орлогоос нь тооцдог байх, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн нэр хүндэд нь нөлөөлөхүйц байдлаар хариуцлага тооцдог байхаар хуульчлах зэрэг болно.
12. Монополийн эсрэг хуулийг зөрчигсдөд хариуцлага хүлээлгэхдээ торгуулийн хэмжээг цалингийн доод түвшинтэй уях эсвэл тодорхой мөнгөн дүн тогтоох нь үр дүнгүй бөгөөд олон улсын практикийн дагуу хууль тогтоомж зөрчсөн тухайн аж ахуйн нэгжийг хууль зөрчиж олсон орлогын тодорхой хувиар торгох.
13. Аж ахуйн нэгж, пүүс компани нь өрсөлдөөнийг хязгаарласан гэрээ хэлцлээс сайн дураараа татгалзаж гарсан бол урамшуулал олгох, хариуцлагаас чөлөөлөх заалт оруулж өгөх

Эх сурвалж:

1/ Хууль, эрх зүйн акт:

1. Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль 2000.05.12
2. Барааны тэмдэг, газар зүйн заалтын тухай хууль 2003.05.02
3. Зар сурталчилгааны тухай хууль 2002.05.30
4. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль 2003.12.26
5. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль 2003.05.23
6. Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль 2003.01.03
7. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль 2005.12.01
8. Аж ахуйн нэгжийн давамгайл болон зүй ёсны монополь байдалтай, түүнчлэн тэр байдлаа алдсаны тогтоох тухай журам 2005 оны № 214 тоот Засгийн газрын тогтоол
9. Монгол Улсын Засгийн газрын 2008-2012 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр 2008.11.21 № 35 тоот УИХ-ын тогтоол
10. Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг 2009 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл 2008.11.21 № 36 тоот УИХ-ын тогтоол
11. Хяналт зохицуулалтын улсын байцаагчийн ажиллах журам 2005.07.01 № 01/02 хавсралт Хянан зохицуулах зөвлөлийн тогтоол

2/ Интернет мэдээллийн сангаас:

12. www.forum.mn
13. <http://www.openforum.mn> “Шударга өрсөлдөөнийг дэмжих замаар бизнесийн орчинг сайжруулж, Монгол Улсын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх нь” сэдэвт нээлттэй ярилцлагын тэмдэглэл;
14. <http://www.megalaw.com/top/unfaircomp.php>
15. <http://www.legislature.state.al.us/CodeofAlabama/1975/150276.htm>
16. <http://www.weko.admin.ch/dokumentation/00216/index.html?lang=en>
17. http://www.wengerlaw.ch/downloads/publications/pdf/en/wv-compliant_with_the_revised_swiss_cartel_act.pdf
18. <http://www.ursulduun.mn>

3/ Ашигласан ном:

19. “The regulation on restrictive competitive behavior by public enterprises” by Song Yue, Antimonopoly and Anti-Fair Competition Enforcement Bureau, SAIC, China
20. “The relationship between competition policy and industrial policy”, contribution from Korea, Global forum on Competition, OECD, 16 January, 2009.
21. “Competition Law and Policy in Chinese Taipei”, OECD Policy brief, April 2006
22. “Competition policy, industrial policy and national champions”, contribution from the Russian Federation, Global forum on Competition, OECD, 09 February, 2009
23. “Өрсөлдөөн ба хөгжил” хэлэлцүүлэг Өрсөлдөөний эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгоход анхаарах асуудлууд Солонгосын Шударга Худалдааны Хорооны газрын дарга, ШБӨХЗГ-ын зөвлөх Хо Хюн Шин илтгэл
24. Эрх зүйн эх толь бичиг С.Нарангэрэл 366 хуудас, 247 дугаар хуудас

4/. Контент анализ хийсэн 2007-2009 оны сонингууд:

25. Ардын эрх, Өдрийн сонин, Өнөөдөр, Нийгмийн толь, Зууны мэдээ, Бизнес таймс, Ардчилал, Өнөөгийн төрх, Үнэн, Монголын мэдээ

